

Dilkeş - Hâverân Peşrev

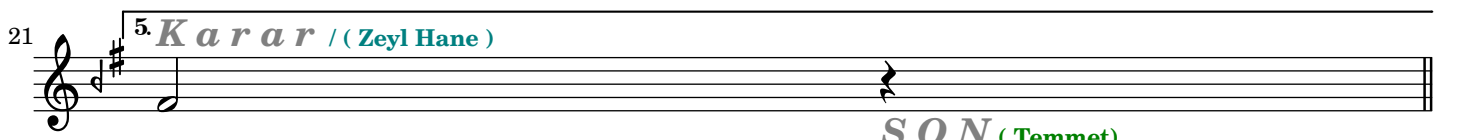
Ney

Bestekar **Hasan Fehmi Mutel**

Usûlü : **Devr-i Kebir** [28 / 4]

1 . H a n e / (**Hane-i Evvel**) / (**Serhane**)

SON (Temmet)

Bestekâr

Hasan Fehmi Mutel

[1885 - 1964]

Hasan Fehmi Mutel 1885 yılında İstanbul'un Beylerbeyi semtinde doğdu. Babası Fatih Medresesi "Ders-i âmlarından" Sadullah Hilmi Efendi'dir. Orta öğreniminden sonra okumadı. İlk gençlik yıllarında, takriben on sekiz on dokuz yaşlarında kendi kendine müzik çalışmalarına başladı. Ud, kanun, tanbur, keman ve kemençe gibi sazları çalmayı denedi. Müzik alanında belli bir hocası yoktur. Müzik-i Osmanî'de uzun yıllar icrâkârlık yaptı, dolayısıyla İsmail Hakkı Bey'den yararlandı. Denemiş olduğu sazlar arasında kemençeyi tercih ederek "Kemençeci" olmakla birlikte daha çok bestekâr olarak tanındı. Ruşen Kam'ın verdiği bilgilere göre kudretli bir kemençeci değildi ve monoton bir tavrı vardı.

Beylerbeyi'nde oturan sanatkar, hayli öğrenci yetiştirmiştir. Ankara Radyosu'nun eski kemençe sanatkarlarından Vedia Tuççekiç bunlar arasında en tanınmış olanıdır. Nazik, terbiyeli, kültürlü bir kimse olan Mutel, 22 Mayıs 1964 tarihinde Beylerbeyi'nde öldü; Nakkaşbaba mezarlığında toprağa verildi.

Bir bestekâr olarak çok eser bestelemiş, eserlerinin bir bölümü unutulmuştur. Besteleri çok yaygınlık kazanamamıştır. Çok kullanılmayan, bestelenmiş eser sayısı az olan makamlardan takımlar hazırlamıştır. Özellikle dilkeşhâveran makamındaki takımı ile tanınmıştır. Muhtelif makamlardan on peşrev, kırk saz semâisi, sirtolar; söz eseri olarak kâr-ı nâtik, beste, aksak semâi, yürük semâi olmak üzere on beş büyük form eseri vardır; geri kalanları şarkı formundadır.

'Türk Musikisi Tarihi' Dr. M. Nazmi Özalp

Devr-i Kebir Darb Usûlü

- 1 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 3 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 4 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 6 . Darb : (Te) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
- 7 . Darb : (Ke) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
- 8 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 9 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 10 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 11 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Zayıf]
- 12 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 13 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 14 . Darb : (Ta-Aa) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 15 . Darb : (He-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 16 . Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 17 . Darb : (Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 18 . Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 19 . Darb : (Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Devr-i Kebir Usûlü

"Büyük devir /usul" anlamına gelen bu tabir 28 zamanlı bir büyük usulün adıdır. Bir yürük semâi, iki sofyan ve yine bir yürük semâi, iki sofyanın bir araya gelmesinden meydana gelmiş olup (6+4+4+6+4+4=28) 28/8'lik birinci ve 28/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bunlardan yaygın şekilde kullanılan ikinci mertebeye karşılık bilhassa Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmlarının ölçüldüğü birinci mertebeye bunun dışında çok az rastlanır.

XV. yüzyıldan bu yana pek çok eserin ölçüldüğü devr-i kebîr usulünün ikinci mertebesi, zaman içinde ilk şeklindeki bazı vuruşlarının velvelendirilmesi (küçük vuruş parçalarına ayrılması) suretiyle velvelendirilmiş şekli icra edilmektedir. Bu değişiklik sebebiyle usulün yapısı 6+4+4+6+4+4 yerine 6+4+6+4+4+4 tarzına dönüşmüş kabul edilebilir. Usul mertebelerinin şematik olarak gösterildiği aşağıdaki şekilde usulün eski yapısı çizimin altında belirtilmiştir.

Âhenkli ritmik bir yapıya sahip olan bu usul, özellikle peşrevler başta olmak üzere kâr, beste, Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmları, tevşih ve bazı ilâhilerde kullanılmıştır. Ancak usulün bestelerde kullanılışı ayrı özellik gösterir. Devr-i kebîr usulüyle daha çok "ikinci beste"ler ölçülmüştür. Bunlarda bir mısra iki usulden meydana gelir; mısra takip eden terennüm kısmı da bir veya iki usulden teşekkül eder. İki usulden oluşan terennümlerin birinci usulünde ikâi (ritmik /usulî) terennüm, ikincisinde mısraın sonundan alınmış bir bölüm yer alır. Terennümün bir usul tuttuğu bestelerde ise sadece lafzî terennüm bulunur. Buna göre devr-i kebîr usulüyle ölçülmüş bestelerde her hâne bir usullü terennümde üç usul, iki usullü terennümde de dört usulden meydana gelir.

Muzaaf Devr-i Kebîr. Eski nazariyat kitaplarında devr-i kebîr usulü 14 zamanlı olarak gösterilmiş ve 14/2 ile 14/4'lük iki mertebesinin olduğu belirtilmiştir. Bunlardan 14/2'lik mertebenin günümüzdeki 28/4'lüğe, 14/4'lük mertebenin de 28/8'lik mertebeye karşılık olduğu görülmektedir.

Kaynak :

1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2) ' Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri-Kudüm Velveleleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]